

PANDEMİLERE İLİŞKİN SÖZLEŞME TASLAĞI¹

(DRAFT CONVENTION ON PANDEMICS)*

Çev./Translated by: Neslihan Çetin**

RÉSUMÉ

La pandémie de COVID-19 constitue un défi mondial et met en évidence les failles du système mondial en matière de protection des populations contre les pandémies. Force est de constater que l'un des facteurs qui empêchent une réponse internationale commune aux flambées épidémiques tient à l'absence d'une convention internationale traitant spécifiquement des pandémies. Face à la capacité insuffisante des gouvernements ou des institutions à faire face seuls aux menaces que représentent de futures pandémies, un accord mondial en vue de protection des générations futures contre ses répercussions s'avère indispensable. Dans cet objectif, l'OMS a entamé un processus mondial visant à élaborer et à négocier une convention, un accord ou un autre instrument international afin de renforcer la prévention, la préparation et la riposte face aux pandémies. En soutien à l'initiative de l'OMS, le Centre international de droit comparé de l'environnement (CIDCE) a élaboré un projet de convention sur les pandémies dans l'intention de renforcer les capacités nationales, régionales et mondiales et de consolider l'architecture mondiale de la santé.

***

---

¹ Sözleşme taslağı'nın Fransızca orijinal metni için bkz., <https://cidce.org/fr/elementor-6818/>

* Sözleşme Taslağını hazırlayan: Centre International de Droit Comparé de l'Environnement (CIDCE)/INTERNATIONAL CENTER FOR COMPARATIVE ENVIRONMENTAL LAW ECOSOC Special Consultative Status - Observer at the United Nations Environment Assembly and its Subsidiary Bodies - Consultave Status with La Francophonie

** Paris 1 Panthéon-Sorbonne Anayasa Hukuku Doktora Öğrencisi

Bu Sözleşmeye imza koyan Devletler,

[1] COVID-19 pandemisinin ölçeği ve insan sağlığı, fiziksel ve zihinsel sağlık üzerindeki zararlı tesirlerinin yanı sıra küresel çapta ekonomiler, toplumlar ve ekosistemler üzerindeki yıkıcı etkileri konusunda *derin endişe içinde*;

[2] Tüm ulusların pandemilere karşı savunmasızlığının ve zoonozların ortaya çıkmasında insan sağlığı, hayvan sağlığı ve çevre arasında sıkı sıkıya bir karşılıklı bağımlılık olduğunun *bilincinde*;

[3] COVID-19 pandemisinin neden olduğu küresel krizin, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmada ilerleme kaydedilmesini ciddi şekilde engellediği, ülkeler içinde ve özellikle gelişmekte olan ülkeler arasında kırılganlıkları şiddetlendirdiğini ve eşitsizlikleri derinleştirdiğinin de *ayrıca bilincinde*;

[4] Çevre ve insan haklarına ilişkin sözleşmelerin etkili bir şekilde uygulanmasının, COVID-19 pandemisi ile bağlantılı kısıtlamalar tarafından büyük ölçüde tehlikeye atıldığını *kaydederek*;

[5] Uluslararası sağlık sorunlarının çözümüne elverişli refah koşulları yaratmayı amaçlayan Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 55. Maddesini *göz önüne alarak*;

[6] Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin, 2020'de kabul edilen ve "COVID-19 pandemisinin dünya çapındaki yıkıcı etkisine ilişkin ciddi endişeyi" ifade eden 2532 sayılı kararı; ve 2021'de kabul edilen ve bu salgınla mücadelenin "koordineli, kapsamlı ve küresel uluslararası bir müdahale" ile birlikte işbirliği ve dayanışmanın güçlendirilmesini gerektirdiğinin altını çizen 2565 sayılı kararı başta olmak üzere, ilgili kararlarını *hatırda tutarak*;

[7] 2 Nisan 2020'de kabul edilen 74/270 sayılı, *Koronavirüs 2019 (COVID-19) hastalığına karşı mücadelede küresel dayanışma kararı* ; 20 Nisan 2020'de kabul edilen 74/274 sayılı, *COVID-19'a müdahale için ilaçlara, aşılar ve tıbbi ekipmana küresel erişimi sağlamaya yönelik uluslararası işbirliği kararı* ; 11 Eylül 2020'de kabul edilen 74/306 sayılı, *Koronavirüs hastalığı (COVID-19) pandemisine kapsamlı ve koordineli yanıt kararı* ; 11 Eylül 2020'de kabul edilen 74/307 sayılı, *Küresel sağlık tehditlerine ortak bir yanıt: COVID-19 ile mücadele kararı* ; 5 Kasım 2020'de kabul edilen, 75/4 sayılı, *Genel Kurul'un koronavirüs hastalığı (COVID-19) pandemisine ayrılmış özel oturumu kararı* ; ve 16 Aralık 2020'de kabul edilen, 75/156 sayılı, *koronavirüs 2019 (COVID-19) hastalığının kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkisine karşı hızlı*

ulusal ve uluslararası müdahalenin iyileştirilmesi kararı dahil olmak üzere ilgili Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararlarını da aynı zamanda hatırdâ tutarak ;

[8] Dünya Sağlık Örgütü Anayasasının, “Sağlık fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan iyi olma halidir”, “erişilebilecek en yüksek düzeyde, sağlıktan yararlanmak her insanın temel haklarından biridir” ; “tüm milletlerin sağlığı barış ve güvenliğine ulaşmak için temel öge olup bireyler ve Devletler arasındaki tam işbirliğine bağlıdır” ; ve “hükümetler, kendi halklarının sağlığı yönünden sorumludurlar, bunu ancak yeterli sağlık ve sosyal önlemler almak koşuluyla gerçekleştirirler” metnini içeren Başlangıç kısmını *da hatırdâ tutarak ;*

[9] Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 12. Maddesi uyarınca, Taraf Devletlerin, “herkesin, ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkını” kabul ettiklerini ve bu hakkın tam olarak kullanılmasını sağlamak için “çevresel ve sınai sağlık şartlarının her yönüyle iyileştirilmesi” dahil olmak üzere gerekli önlemleri almakla yükümlü olduklarını *keza hatırdâ tutarak;*

[10] Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi’nin 14 numaralı *Ulaşılabilecek en yüksek sağlık standardına sahip olma hakkı* Genel Yorumunun (2000), ulusal sınırların ötesine bulaşabilen hastalıklarla ilgili olarak, ekonomik olarak gelişmiş Devletlerin, gelişmekte olan daha yoksul Devletlere yardım etme konusunda özel bir sorumluluğu ve çıkarı olduğunun altını çizdiğini *kaydederek;*

[11] Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından 2020 yılında formüle edilen COVID-19 ile ilgili yol gösterici ilkelere birlikte, Sağlık Hakkı Özel Raportörünün COVID-19 salgını bağlamında sağlık hakkı üzerine 2020 raporunu da *ayrıca kaydederek;*

[12] Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi tarafından 2021’de kabul edilen, 48/12 sayılı, *COVID-19 pandemisinin insan hakları yönünden gençler üzerindeki etkileri* kararı ile beraber Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi özel raportörleri tarafından COVID-19 salgını karşısında, önleme, teşhis, tedavi ve iyileşmeyle ilgili olarak 2020 yılında başlatılan “Herkesin hayat kurtaran müdahalelere hakkı vardır” çağrısını da *keza kaydederek;*

[13] Uluslararası Hukuk Komisyonu’nun Afet olaylarında kişilerin korunması hakkında taslak maddeler metnini *dikkate alarak;*

[14] Özellikle zoonozlara atfedilen pandemilerin çoğalma riskinin artmasının, sağlıksız beslenme gelenekleri ve vahşi cinslerin kontrolsüz tüketimi ve bunların yasa dışı ticareti ile ilişkili olarak biyolojik çeşitliliğin yitirilmesi, iklim değişikliğinin etkisi, tarım ve orman alanlarının kaybı, ormansızlaşma ve yoğun tarım ve hayvancılığın yaygınlaşmasının yol açtığı çevresel bozulmadan kaynaklandığını *hesaba katarak*;

[15] İnsan, hayvan ve bitki sağlığının bağlı olduğu ekosistemlerin koruma düzeyindeki düşüşü durdurma; sağlık ve çevre arasındaki ilişki- de önleme ve ihtiyat ilkelerini bütünlük bir şekilde uygulama; ve pan- demiye hazırlık ve müdahale için çevresel faktörleri sağlık yönetişimi politikası oluşturma sürecinin tüm aşamalarına dahil etme gerekliliğini *vurgulayarak*;

[16] İnsan, hayvan ve bitki sağlığını ve ekosistemlerin korunmasını sıkı sıkıya birleştiren bir “gezegen sağlığını” destekleyen “Tek Sağlık” yaklaşımının daha iyi bir insan ve hayvan sağlığını garanti edeceği, sal- gınları önleyeceği ve biyolojik çeşitliliğin azalması ve iklim bozuklukla- rı ile mücadeleyi mümkün kılacağı *kanaatinde olarak*;

[17] “Tek Sağlık” konseptine ilişkin Manhattan İlkeleri (2004) ve Berlin İlkeleri (2019) ile birlikte insan sağlığı ve hayvan sağlığı, doğanın korunması ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki karşılıklı bağlantıyı gösteren, *Zoonozlar Raporu: Ortaya Çıkan Hastalıklar Ve Ekosistem Sağlığının Bulanık Hatları* (BM Çevre Programı, 2016); *Çok Sektörlü “Tek Sağlık” Yaklaşımı: Ülkelerde Zoonotik Hastalıkların Ele Alınma- sına Yönelik Üç Bölümlü Bir Rehber* (GTÖ / DHSÖ / DSÖ, 2019); *Bir Sonraki Pandemiye Önlemek: Zoonotik Hastalıklar ve Bulaşma Zinciri Nasıl Kırılır* (BM Çevre Programı, 2020); *İnsanları Korumak için Çevre ile Çalışmak. Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın COVID-19 Müda- halesi* (BM Çevre Programı, 2020); *Biyçeşitlilik ve Ekosistem Hizmet- leri Hükümetler arası Bilim-Politika Platformu’nun Biyçeşitlilik ve Pandemiler Çalıştay Raporu* (IPBES, 2020) ve *Gezegen Sağlığına İliş- kin São Paulo Bildirgesi* (Gezegen Sağlığı İttifakı, 2021) gibi çok sayıda uluslararası belgeyi *dikkate alarak*;

[18] Disiplinler arası bilimsel bilgiyi geliştirmenin, eğitimi teşvik etmenin ve insan, hayvan ve bitki sağlığı arasındaki bağlantılar hakkında bilgiye halkın erişimini kolaylaştırmanın gerekliliğine *ikna olarak*;

[19] Herkes güvende olana kadar kimsenin güvende olmadığına ve pandemi hazırlığı ve müdahalesinin iddialı seferberlik, küresel iş birliği

ve her düzeydeki tüm paydaşları içeren güçlü ortaklıklar gerektirdiği kanaatinde olarak;

[20] Endemik zoonozları kontrol etmek için hızlı ve etkili programların uygulanmasındaki zorlukların ele alınması amacıyla önleme, öngörü, planlama, bilgi paylaşımı ve yardım organizasyonu için koordinasyon mekanizmalarını iyileştirme ve güçlendirme ihtiyacını *vurgulayarak*;

[21] Uluslararası öneme sahip bir halk sağlığı acil durumunun belirlenmesi ve uygulanmasıyla ilgili zorlukları *hesaba katarak*;

[22] Uluslararası Hukuk Derneği'nin 2/2020 sayılı kararında kabul edilen COVID-19 pandemisi ile ilgili *Küresel Sağlık Yasası* beyannamesinin (Kyoto, 2020) yanı sıra, Uluslararası Hukuk Enstitüsü tarafından 2021'de kabul edilen *Salgınlar ve Uluslararası Hukuk ile ilgili Taslak Maddeleri kaydederek*;

[23] Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği kongrelerinin, başta 3.001 sayılı, *Doğal kaynakları koruma, insan ve hayvan sağlığı ve güvenlik arasındaki bağlantıların ele alınması* kararı (Bangkok, 2004) ; 135 sayılı, *Tek Sağlık yaklaşımıyla ve biyoçeşitlilik kaybının itici güçlerini ele alarak insan, hayvan ve çevre sağlığını teşvik etmek ve pandemileri önlemek* kararı ; ve 137 sayılı *Yerli halkların ve yerel toplulukların, COVID-19 bağlamında vahşi kaynakları sürdürülebilir bir şekilde yönetme ve kullanma hakkının onaylanması* kararı (Marsilya, 2021), olmak üzere ilgili kararlarını *göz önüne alarak* ;

[24] Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın 2017 yılına ait, 3/4 sayılı, *Çevre ve Sağlık* kararını *not ederek*;

[25] Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Yüksek Düzeyli Siyasi Forumunun bünyesinde kabul edilen, özellikle, “Küresel bir iyileşmenin merkezinin, herkesin COVID-19 tedavisine yönelik güvenli, kaliteli, verimli, etkili ve karşılanabilir aşı, tedavi ve teşhis ürünlerine adil ve karşılanabilir erişiminden” geçmesi gerektiğini belirten, 2021 tarihli *COVID-19 pandemisinden sonra sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını destekleyen sürdürülebilir ve dirençli bir onarım: sürdürülebilir kalkınmaya yönelik on yıllık eylem ve uygulamalar bağlamında 2030 Gündeminin başarılı olması için kapsayıcı ve etkili bir yol inşa etmek*, Bakanlar Deklarasyonu'nu da *ayrıca not ederek* ;

[26] Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin, 2021'de kabul edilen, 48/10 sayılı *Kalkınma hakkı* kararında, “Devletleri ve diğer ilgili

paydaşları, COVID-19 aşılara adil, şeffaf, hakkaniyetli, verimli, evrensel ve zamanında erişimi ve güvenli, kaliteli, verimli, etkili, erişilebilir ve uygun maliyetli COVID-19 aşılarının dağıtımını garanti altına almak ve uluslararası iş birliğini sağlamak için uygun önlemleri almaya” çağır-dığını da *ilaveten kaydederek*;

[27] Bu bağlamda, COVID-19'a karşı aşılarda geliştirilmesini ve üretimini hızlandırmak ve bunlara küresel ölçekte adil ve hakkaniyete uygun erişimi sağlamak için Dünya Sağlık Örgütü tarafından yönetilen COVAX Programı'nı *göz önünde bulundurarak*;

[28] Dünya Sağlık Asamblesinin: (i) Pandemi riskleriyle yüzleşme, tüm ülkelere güvenli, etkili ve karşılanabilir aşı ve zaruri ilaçlara eşit erişim sağlama ihtiyacını vurgulayan 2010 tarihli WHA63.1 sayılı, *Pandemik influenza hazırlık kararı* ve 2020 tarihli WHA73.1 sayılı, *COVID-19 Müdahalesi kararı* ; (ii) 2021 tarihli WHA74.7 sayılı, Sağlık Acil Durumlarına Hazırlık ve Müdahalenin Güçlendirilmesine İlişkin bir Çalışma Grubu oluşturulmasını öngören *DSÖ'nün sağlıkla ilgili acil durumlara hazırlık ve müdahalesinin güçlendirilmesi kararı* ; ve (iii) 2021 tarihli WHA74(16) sayılı, *Dünya Sağlık Asamblesi'nin pandemiye hazırlık ve müdahaleye ilişkin bir sözleşme, anlaşma veya başka bir uluslararası DSÖ enstrümanı geliştirmeyi amaçlayan özel oturumu*, kararı dahil olmak üzere ilgili kararlarını *dikkate alarak* ;

[29] 1992 Çevre ve Gelişim Hakkında Rio Deklarasyonu'nun 7. ilkesinin, Devletlerin “dünyanın ekosisteminin sağlığı ve bütünlüğünü muhafaza etmek, korumak ve restore etmek için küresel bir ortaklık ruhuyla iş birliğine” gitmeleri gerektiğini ve Devletlerin “ortak ancak farklılaştırılmış sorumluluklara” sahip olduğunu doğruladığını *hatırda tutarak*;

[30] 1985'te kabul edilen Ozon Tabakasının Korunması için Viyana Sözleşmesi ve 1987'de kabul edilen Ozon Tabakasını İncelten Maddelelere İlişkin Montreal Protokolü, 1992 tarihli Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesiyle beraber 2000 yılında kabul edilen Cartagena Biyogüvenlik Protokolü ve 2010 yılında kabul edilen Genetik Kaynaklara Erişim ve Kullanımlarından Kaynaklanan Faydaların Adil ve Tarafsız Paylaşımına İlişkin Nagoya Protokolü, 1992 tarihli Sınır Aşan Su Yollarının, Uluslararası Göllerin Kullanımı ve Korunması, Helsinki Sözleşmesinin 1999 yılında Sözleşmeye eklenen Su ve Sağlık Protokolü ve 2015 Paris İklim Anlaşması da dahil olmak üzere, sağlık, çevre ve kalkınma arasındaki

karşılıklı bağımlılığı vurgulayan birçok çevre koruma sözleşmesini de *ayrıca hatırd tutarak* ;

[31] 2005 Uluslararası Sağlık Tüzüğü'nün salgın hastalıklarla savaş için önemli bir araç olduğunu ve bunu iyileştirmenin ve pandemilerle mücadele için hükümlerinin uygulanmasını güçlendirmenin önemini *kabul ederek*;

[32] Sağlık ve çevrenin üst düzeyde korunmasını garanti altına almak amacıyla, şimdiki ve gelecek nesillerin refahını adil, dayanışma içinde ve kapsayıcı bir şekilde sağlamak için pandemileri önlemeye, kontrol altına almaya, yönetmeye ve ortadan kaldırmaya *kararlı*;

Aşağıdaki hususlarda *görüş birliğine varmışlardır*:

Bölüm I. Genel Hükümler

Madde 1. Sözleşmenin amacı

Bu Sözleşmenin amacı, insan haklarına ve gezegenin sürdürülebilirliğine saygı gösterirken, sağlığın ve çevrenin ve şimdiki ve gelecek nesillerin refahının yüksek düzeyde korunmasını sağlamak, pandemileri hızlı, etkili, adil, dayanışma içinde ve kapsayıcı bir şekilde önlemek, öngörmek, kontrol altına almak, yönetmek ve ortadan kaldırmaktır.

Madde 2. Tanımlar

Bu Sözleşmenin amaçları doğrultusunda, aşağıdaki tanımlar geçerlidir:

- a) “Sözleşme”: işbu Sözleşme;
- b) “salgın”: kısa bir süre içinde bir veya birkaç ülkede çok sayıda kişiye hızla yayılması muhtemel bulaşıcı bir hastalık ;
- c) “bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü”: belirli bir bölgenin egemen Devletleri tarafından oluşturulan ve üye Devletlerinin Sözleşmenin düzenlediği konularda yetkilerini devrettiği ve kendi iç prosedürlerine uygun olarak Sözleşmeyi imzalamak, onaylamak, kabul etmek, uygun bulmak veya Sözleşmeye katılmak için usulüne uygun olarak yetkilendirilmiş bir örgüt ;
- d) “pandemi”: geniş bir coğrafi alana ve dünya çapında birçok ülkeye yayılan olağanüstü bir salgın türü ;
- e) “Taraflar”: Sözleşme ile bağlı olmayı kabul etmiş ve mevcut sözleşmenin yürürlüğe girdiği bir Devlet veya bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü;

f) “mevcut ve oy kullanan Taraflar”: bir Taraflar toplantısında hazır bulunan ve olumlu veya olumsuz oy veren Taraflar;

g) “yardımcı Taraf”: Etkilenen Tarafa kendi rızasıyla yardım sağlayan Taraf;

h) “etkilenen Taraf”: Yetki alanı veya kontrolü altında bir pandeminin meydana geldiği Taraf;

i) “Uluslararası Sağlık Tüzüğü”: Dünya Sağlık Asamblesi tarafından kabul edilen ve revize edilen Uluslararası Sağlık Tüzüğü;

j) “Sekretarya”: Sözleşme Sekreteryası;

k) “sağlıklı yaşam”: doğal ve beşeri bir çevrede, mümkün olan en yüksek sağlık ve haysiyet düzeyine ulaşılmasını sağlayan, ekolojik dengeye ve biyolojik çeşitliliğe saygılı, doğayla uyum içinde, şimdiki ve gelecek nesillerin yararına, bütünlüklü fiziksel, zihinsel ve sosyal refah şartları ;

l) “Tek Sağlık”: İnsanların, hayvanların ve ekosistemlerin sağlığı için en iyi sonuçları elde etmeye yönelik ulusal, bölgesel ve küresel olarak tüm ilgili sektörler ve disiplinler arasında iş birliği, iletişim ve koordinasyon yoluyla insan-hayvan-çevre ara yüzünde yer alan bir sağlık riskini ele alma yaklaşımı;

m) “uluslararası endişe yaratan halk sağlığı acil durumu”: Uluslararası hastalık yayılımı riski nedeniyle diğer Devletlerde insan sağlığı için risk oluşturan ve koordine edilmiş uluslararası eylem gerektirebilecek olağanüstü olay.

Madde 3. Yol gösterici ilkeler

1. Taraflar, her insanın toplu ve bireysel olarak ve hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanan sağlıklı yaşam hakkını güvence altına alacaklardır.

2. Taraflara, Sözleşmenin amacına ulaşmak ve hükümlerini yerine getirmek için özellikle aşağıda belirtilen ilkeler yol gösterecektir:

a) “Tek Sağlık” yaklaşımına göre, pandemileri önleme ve bunlarla mücadele etmeye yönelik normlar, kamu politikaları, eylemler ve kararlarda usulüne uygun olarak dikkate alınması gereken, küresel biyoçeşitlilik içindeki canlıların karşılıklı bağımlılığı;

b) ulusal yetki alanına giren faaliyetlerin bir pandemi riskine yol açmamasını garanti etmeyi gerektiren, ulusal toprakların zararlı olmayan kullanımı yükümlülüğünün ihlaline ilişkin sorumluluk;

c) kendi topraklarında insan veya hayvan sağlığına veya biyoçeşitliliğe ciddi veya geri döndürülemez zararlar verebilecek, pandemik risklere yol açması muhtemel, insanların sağlıklı yaşam hakkına yönelik ihlallerin önlenmesi;

d) pandemi risklerini öngörmek ve yönetmek için etkin tedbirlerin özenli, hızlı ve aşamalı bir şekilde benimsenmesini gerektiren önleme, ihtiyat, sağduyu, geriye gitmeme ve katılım;

e) pandemi risklerine ilişkin güvenilir bilgi ve hızlı uyarıların ulusal ve uluslararası düzeyde şeffaflığı ve bildirimi;

f) pandeminin riskleri ve etkileriyle ilgili konularda tüm gerçek veya tüzel kişilerin bilgiye erişiminin, halkın katılımının ve adalete erişimin garanti edilmesi;

g) pandeminin riskleri ve etkileriyle başa çıkmak için sağlıksal, sosyal, ekonomik ve çevresel dengelerin uygun bir şekilde kurulmasına dayanan dayanıklılık mekanizmalarının uygulanması;

h) pandemileri önlemek ve bunlarla mücadele etmek için toplu, iddialı ve etkili önlemlerin benimsenmesi için uluslararası dayanışma ve iş birliği.

Madde 4. Genel yükümlülükler

1. Taraflardan her biri, Sözleşme hükümlerine ve Taraf olduğu protokollere uygun olarak, salgına hazırlık ve müdahale ile ilgili ulusal stratejiler, planlar ve programlar geliştirecek, uygulayacak, güncelleyecek ve bunları düzenli aralıklarla gözden geçirecektir.

2. Bu amaçla, her bir Taraf, pandemiye hazırlık ve müdahaleye ilişkin etkin ve iddialı yasal, idari ve diğer önlemleri iyi niyetle ve gecikmeden kabul edecek ve uygulayacak ve diğer Taraflar ile pandemilerin önlenmesi ve kontrolüne ilişkin uygun politikalar geliştirmek için iş birliği yapacaktır.

3. Her bir Taraf, pandemileri önlemek ve bunlarla mücadele etmek amacıyla kurumsal koordinasyon için ulusal bir mekanizma oluşturacak veya güçlendirecek ve bunun için yeterli mali kaynakları sağlayacaktır.

4. Taraflar, Sözleşmenin ve Taraf oldukları protokollerin uygulanmasına yönelik usul ve esasları geliştirmek için iş birliği yapacaklardır.

5. Taraflar, Sözleşmenin ve Taraf oldukları protokollerin amaçlarına ulaşmak için uluslararası ve bölgesel hükümetler arası örgütler ve diğer ilgili kuruluşlarla iş birliği yapacaklardır.

6. Taraflar, Sözleşmenin ve Taraf oldukları protokollerin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik gerekli mali kaynakları, özellikle ikili ve çok taraflı finansman mekanizmaları yoluyla elde etmek için iş birliği yapacaklardır.

Bölüm II. Pandemilere hazırlık

Madde 5. Pandemi riskleri için genel hazırlık önlemleri

Taraflar, pandemilere yol açabilecek salgın risklerine hazırlanmak için gerekli tüm önlemleri alacaklardır. Bu önlemler özellikle aşağıdakileri hedefleyecektir:

a) “Tek Sağlık” yaklaşımı üzerine kurulu, temel ve uygulamalı veterinerlik, tıp ve çevre araştırmalarının yanı sıra zoonotik acil durumlar ve pandemi risklerini önlemeye yönelik bilgi ve bilimsel araştırmaların entegrasyonunu ve bağlantılarını teşvik etmek;

b) sağlık altyapısının, laboratuvarların, hastanelerin ve yaşlı bakım evlerinin, tespit edilen pandemik salgınlarla mücadele ve nüfusun korunması için gerekli tıbbi malzeme ve teçhizata ve uzman sağlık personeline sahip olmasını sağlamak;

c) pandemileri önlemeye ve bunlara hazırlanmaya yönelik sağlık politikalarının insan haysiyetine ve temel insan haklarına tam saygıyla yürütülmesini sağlamak;

d) mevcut tüm iletişim araçları ile pandemilerin nedenleri ve sonuçları hakkında kamuoyunu bilinçlendirmek;

e) pandemi risklerini önleme kültürünü teşvik etmek için nüfusa sağlıklı yaşam konusunda yeterli eğitimi sağlamak;

f) pandemik risk yönetimi açısından insan toplumlarının direncini ve kapasitelerini teşvik etmek.

Madde 6. Pandemi risklerini ele almak için yasal ve kurumsal çerçeve

1. Taraflar pandemi risklerini ele almak için özellikle aşağıdakileri sağlamaya yönelik gerekli mevzuatı kabul edeceklerdir:

a) olağanüstü hâl rejiminin, insan haklarına, temel özgürlüklere, ekolojik dengeye ve orantılılık ilkesine saygı duyarak pandemi riskleriyle mücadeleye hızlı yanıt verebilmesini sağlamak;

b) pandemi riski durumunda danışılması gereken ulusal uzmanların seçim prosedürlerini ve becerilerini belirlemek ve bu risklerle mücadele etmek için kamu yetkilileri tarafından alınan kararları destekleyen

bilimsel temeller hakkında şeffaflığı ve kamuoyu bilgilendirmesini sağlamak;

c) pandemi riskleriyle mücadele için alınan önlemlerin uyumlaştırılmasını ve yetkili makamlar arasında ulusal ve alt ulusal düzeylerde etkili iş birliğini sağlamak.

2. Taraflar, özellikle veri toplama, şeffaflık ve bilgiye erişim ile ilgili olarak, pandemi risklerine karşı sağlık yönetişimi alanındaki en iyi uygulamaları takip edeceklerdir. Güvenilir bilgilerin ve doğrulanmış bilimsel verilerin yayılmasını sağlayacaklardır.

3. Taraflar, sağlık, veterinerlik ve çevre yapılarının, dijitalleştirmeden sorumlu kuruluşlarla birlikte koordinasyon içinde yürütülecek ulusal stratejiler ve bilgi alışverişi yoluyla pandemi risklerine hazırlıkta iş birliği yapmalarını sağlayacaklardır.

Madde 7. Pandemi risklerinin takip edilmesi

1. Taraflar, özellikle bulaşıcı hastalığın yayılmasını önlemek ve enfeksiyonların gelişimini takip etmeye yönelik programlar aracılığıyla sosyal, ekonomik, sağlıksal ve çevresel göstergelere dayalı bir ulusal epidemiyolojik takip sistemi kuracaklardır.

2. Her bir Taraf, bu amaçla bir ulusal disiplinler arası epidemiyolojik takip komitesi kuracaktır.

3. Taraflar, özellikle aşağıdakileri sağlamak için epidemiyolojik takip kabiliyetlerini güçlendirecek ve pandemi risklerini tespit edebilmek için mevcut en iyi uygulamaları kullanacaklardır:

- a) pandemi salgınları için erken teşhis ve uyarı sistemleri kurmak;
- b) tespit edilen pandemik salgınların gelişimini izlemek ve uluslararası çapta yayılmalarını önlemek için mekanizmalar oluşturmak;
- c) pandemi risklerinin tespiti ve takibi amacıyla ve ihtiyacı olan Devletlere yardım sağlanması için uluslararası iş birliğini güçlendirmek.

Madde 8. Toplumun uyarılması ve tespit edilen pandemik salgınlardan etkilenebilecek Devletlere acil bildirim

1. Taraflar, tespit edilen bir pandemi salgını durumunda toplumu derhal uyaracak ve korunmalarını sağlamak için gerekli önlemleri alacaklardır.

2. Taraflar, tespit edildikten sonraki 24 saat içinde pandemi salgınlarını Sekreteryaya ve etkilenmesi muhtemel tüm Devletlere bildireceklerdir.

Madde 9. Pandemi salgınları bildirimlerinde verilmesi gereken bilgiler

Uluslararası çapta yayılma potansiyeli olan pandemi salgınlarının bildirimleri, özellikle aşağıdakiler olmak üzere mümkün olan en kapsamlı bilgiyi içermelidir:

- a) tespit edilen pandemik salgının zamanı, yeri ve ölçeği;
- b) tespit edilen pandemi salgınının özellikleri ve yayılmasını önlemek için alınan önleyici tedbirler; ve
- c) salgının patlak vermesi üzerine salgının menşei Tarafça ulusal ve alt ulusal düzeyde alınan önlemlere ilişkin diğer ilgili bilgiler.

Madde 10. İstişareler

Taraflar, Sekreteryaya ve etkilenmesi muhtemel Devletlere bildirilen pandemi salgınlarının uluslararası çapta yayılma riski konusunda istişarede bulunacaklardır. Pandemi salgınlarının menşei Taraf, istişare taleplerine derhal ve iyi niyetle yanıt verecektir. Sekreteryaya bu istişareler hakkında bilgilendirilecek ve bunlara katılmaya davet edilecektir.

Madde 11. Yetkili makamlar ve irtibat noktaları

Her bir Taraf, Sekreteryayı ve Sekreteryaya aracılığıyla diğer Tarafları, bildirim yayınlamakla ve tespit edilen pandemik salgınlar hakkında bilgi sağlamakla sorumlu yetkili makamlarının yanı sıra istişare taleplerine yanıt almaktan ve ilgili bilgilerin yayılmasından sorumlu irtibat noktaları hakkında bilgilendirecektir.

Madde 12. Sekreteryaya tarafından iş birliği

1. Sekreteryaya, talep üzerine Taraflara pandemi risklerinin takibini ve erken tespitini sağlamanın yanı sıra tespit edilen pandemik salgınlar hakkında ilgili bilgilerin sağlanmasında yardımcı olacaktır.

2. Uluslararası çapta yayılma olasılığı olan bir pandemi salgınının teyit edilmiş vakalarında, Sekreteryaya, Uluslararası Sağlık Tüzüğü uyarınca uluslararası öneme sahip bir halk sağlığı acil durumunun varlığını belirlemek için Pandeminin Ortaya Çıkışına İlişkin Bildirge yayınlayacaktır.

Bölüm III. Pandemilere müdahale

Madde 13. Pandemilere müdahalenin amaçları ve yöntemleri

1. Taraflar, farklı ulusal koşullar ışığında ortak ancak farklılaşan sorumluluklarına ve ilgili yeteneklerine uygun olarak sağlık sistemlerinin dayanıklılığını sağlayacaklardır. Gelişmiş Taraf ülkeler, pandemile-

rin etkileriyle mücadelede ön saflarda yer almalı ve gelişmekte olan Taraf ülkelerin Sözleşmeyi etkin bir şekilde uygulamalarına yardımcı olmalıdır.

2. Taraflar, büyük ölçekli aşılamanın ve aşılara evrensel erişimin küresel bir kamu yararı olduğunu kabul ederler. Adil dağıtım ilkesi uyarınca ve gelişmekte olan ülkelere özgü ihtiyaçları dikkate alarak, pandemilerle mücadele için aşılara, ilaçlara, teşhis ürünlerine ve tıbbi teknolojiye evrensel erişimi sağlayacaklardır.

3. Taraflar, aşılardan paylaşılması için mekanizmalar oluşturmak ve özellikle gelişmekte olan Taraf ülkeler için aşılardan ve ilgili malzemelerin yerel üretimine yönelik uygun teknolojilerin aktarılması için iş birliği yapacaklardır.

4. Taraflar, temel malzeme, ilaç ve teçhizata evrensel ve kesintisiz erişimi sağlayan yeterli stokları muhafaza etmek ve sahaya yüksek nitelikli uluslararası tıbbi ekipler yerleştirmek için iş birliği yapacaklardır.

Madde 14. Müdahaleye ilişkin genel yükümlülükler

1. Taraflar, gelişmiş iş birliği mekanizmalarına dayanarak, uluslararası hukuka uygun biçimde pandemilere müdahale yöntemlerini düzenleyecek, destekleyecek ve mütemediyen iyileştireceklerdir.

2. Taraflar, sağlık çalışanları, yerel topluluklar ve sivil toplum üyeleri ve özel sektör dahil olmak üzere, pandemilere müdahalede tüm paydaşların katılımını teşvik edecek ve kolaylaştıracaklardır. Paydaşlara danışılacak ve bu paydaşlar pandemilere müdahalenin kurumsal çerçevesine dahil edilecektir.

3. Taraflar, pandemilere karşı ulusal müdahale çabalarını güçlendirmek için özgürce rıza gösterilen ve karşılıklı olarak mutabık kalınan koşullara istinaden, ilgili uluslararası yükümlülükler gereğince, uygun teknolojileri paylaşacaklardır.

4. Taraflar, kişisel verilerin korunmasını güvence altına alırken, bir pandemi durumunda müdahaleleri güçlendirmek için dijital teknolojilere dayalı güvenli haberleşme şebekeleri geliştireceklerdir.

5. Bir pandemi ile bağlantılı herhangi bir olağanüstü durumda, Taraflar bireysel özgürlüklerin ve temel haklardan faydalanılmasını garanti altına alacak ve bu hakların kullanımına yalnızca yasa ile ve kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde sınırlamalar getirebileceklerdir.

6. Taraflar, pandemilere yeterli bir müdahale için gerektiğinde uluslararası insan ve mal trafiğine yönelik sınırlayıcı tedbirler de dahil

olmak üzere, mümkün olan en üst düzeyde sağlık koruması sağlamaya yönelik önlemleri alacaklardır. Bu tür önlemler, sağlık veya çevre için bir risk tanımlayan mevcut bulunan bilimsel ilkelere ve verilere veya Pandemilere İlişkin Hükümetler arası Uzmanlar Paneli ve ilgili uluslararası kuruluşlar tarafından verilen herhangi bir tavsiye veya görüşe dayanacaktır.

7. Taraflar, pandemilerle mücadele kapsamında, Uluslararası Sağlık Tüzüğü'nün ilgili hükümlerine uygun olarak bilgi toplamaya, tıbbi muayene talep etmeye ve yüklerin, taşımacılık araçlarının ve malların incelenmesine yönelik önlemler alabilir.

8. Taraflar, Uluslararası Sağlık Tüzüğü'ne ve Sözleşme kapsamında alınan önlemlere uygunluğu sağlamak için taşımacılık araçlarına ve operatörlerine, mallara ve konteyner yükleme alanlarına uygulanabilir düzenlemelerde bulunacaklardır.

Madde 15. Etkilenen Tarafların yükümlülükleri

1. Taraflar, pandemi salgınlarıyla mücadele etmek ve toplumları yerel, ulusal veya uluslararası ölçekte herhangi bir salgının gelişmesine karşı en etkili şekilde korumak için bir acil durum planı uygulayacaklardır. Taraflar, acil durum planlarının uygulamaya konması durumunda Sekreteryayı ve ilgili uluslararası kuruluşları şeffaf bir biçimde, derhal bilgilendireceklerdir.

2. Acil durum önlemleri, güvenilir ve bağımsız bilimsel verilere dayalı olarak alınacaktır. Uluslararası hukuka uygun olarak bu önlemlere gereklilik, orantılılık, ihtiyatlılık, kaynağında düzeltme ve ayrımcılık yapmama ilkeleri rehberlik edecektir. Savunmasız ve ötekileştirilmiş kişi ve topluluklar öncelikli olarak dikkate alınacaktır. Acil durum önlemleri, özellikle dolaşım özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar, ulusal durumlarla orantılı olacak ve mevcut bulunan en iyi bilimsel bilgiler çerçevesinde alınacaktır.

3. Acil durum önlem ve planları, sağlık durumunun geçici ve gelişen doğası dikkate alınarak, sürekli iyileştirme ilkesine uygun olarak bunları etkili bir müdahale hedefine uyarlamak için düzenli olarak gözden geçirilecektir.

4. Acil durum planları, saha faaliyetlerinden çıkarılan derslere ve araştırma sonuçlarına dayanarak sürekli, devam eden ve şeffaf bir katılımcı süreç içerisinde güncellenecektir.

5. Taraflar, bu tür bir felaket olayının özgünlüğüne yanıt vermek için tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü hâl ilan edilmesine yönelik yasal, kurumsal ve düzenleyici çerçevelerini, özellikle insan

hakları üzerindeki etkilerini göz önüne alarak geliştirecek ve ayarlayacaklardır. Topluları, diğer Tarafları, Sekreteryayı ve sağlık alanında uluslararası iş birliği kuruluşlarını ivedilikle ve sürekli olarak bilgilendireceklerdir.

Madde 16. Doğrudan etkilenmeyen Tarafların yükümlülükleri

1. Taraflar, etkilenen Devletlerdeki salgının durumu hakkında birbirlerini haberdar edeceklerdir.

2. Taraflar, kendi yetki alanlarındaki topraklarda pandemi risklerini durdurmak ve azaltmak için etkilenen Taraflarla koordinasyon içinde ve uluslararası hukuka uygun olarak gerekli acil durum önlemlerini alacaklardır.

3. Tarafların, etkilenen Devletlerin müdahale yöntemlerini ellerindeki tüm imkânları kullanarak desteklemeye yönelik yardım görevi vardır.

4. Taraflar, talepte bulunan Tarafa yardım sağlamakla görevli, usulüne uygun olarak bildirilmiş personel, teçhizat ve malların kendi topraklarından geçişini kolaylaştıracaklardır.

5. Taraflar, özellikle acil durum planlarını uygulamalarına yardımcı olmak amacıyla, etkilenen Devletlerin müdahale yöntemlerini desteklemek için kendi imkânlarının elverdiği ölçüde kaynak tedarikinde bulunmayı taahhüt ederler.

Madde 17. Taraflar arasında yardım ve iş birliği

1. Tarafların her biri, kendi vatandaşları veya kendi yetki alanı dahilindeki tüm kişiler için diğer Taraflardan tıbbi yardım talep edebilir.

2. Dış yardım almak isteyen Taraf, diğer Taraflardan herhangi birine ve ilgili hükümetler arası kuruluşlara doğrudan veya Sekreteryaya aracılığıyla mümkün olan en kısa sürede bir talepte bulunacaktır. Bu talebinden Sekreteryayı haberdar edecektir.

3. Yardım talep eden Taraf, gereken yardımın kapsamını ve türünü mümkün olduğu kadar ayrıntılı bir şekilde belirtecek ve uygun, hızlı ve etkili bir yardım almak için yardım sağlayan Tarafa gerekli bilgileri iletacaktır.

4. Talepte bulunan Taraf, yardımın doğru ve etkili bir şekilde sunulması için, kendi imkânları ölçüsünde gerekli olan yerel kolaylıkları ve hizmetleri sağlamayı taahhüt eder. Ayrıca, yardım sağlayan Tarafça veya bu Taraf adına ülkesine getirilen personel, teçhizat ve malzemenin korunmasını da temin eder.

5. Etkilenen Taraflar, kendi yetki alanları dahilindeki kişilerin ve haklarının korunmasını güvence altına alır ve destek ve acil durum yardımını sağlamayı taahhüt ederler. Bu amaçla, Taraflar:

a) iç veya dış yardımın hızlı ve etkili bir şekilde sağlanması için gerekli önlemleri alacaklar;

b) müdahale kapasitelerinin yetersiz olması halinde, mağdurların ve acil durum personelinin insan haklarına tam olarak saygı gösterilmesini garanti altına almak için gecikmeksizin dış yardım arayışına girecekler;

c) uygun bir gerekçe olmaksızın dış yardımı reddedemezler; böyle bir ret, insan hakları ihlali olarak kabul edilecektir.

6. Yardım talebinde bulunulan Taraflardan her biri, derhal karar alacak ve talep edilen yardımı sağlayıp sağlayamayacağını ve yapılabilecek yardımın kapsamını ve koşullarını doğrudan veya Sekreteryaya aracılığıyla talepte bulunan Tarafa bildirecektir.

7. Taraflar, bir pandemi durumunda yardım sağlamak amacıyla diğer Tarafların kullanımına sunulabilecek uzmanları, teçhizatı, ilaçları, ürünleri ve bilimsel bulguları ve bu yardımın sağlanabileceği başta mali olmak üzere tüm koşulları belirleyecekler ve bu konuda Sekreteryaya bilgi vereceklerdir.

Bölüm IV. İş birliği ve destek önlemleri

Madde 18. Genel iş birliği yükümlülükleri

1. Taraflar, Sözleşmenin ve Taraf oldukları protokollerin uygulanması için iş birliği yapacaklardır.

2. Taraflar, Sözleşmenin amacına tam olarak ulaşmak için yetkili organları ve kuruluşları arasındaki iş birliğini teşvik edecek ve güçlendireceklerdir.

3. Taraflar, Sözleşmenin etkin bir şekilde uygulanması için gerekli mali kaynakları aramak ve bu kaynakları arttırmak, ikili ve çok taraflı kanallar aracılığıyla kamu kaynaklarından veya özel kaynaklardan fon sağlamak ve temin etmek için iş birliği yapacaklardır.

4. Taraflar, Sözleşmenin kapsadığı alanlarda yürürlükteki mevzuat ve düzenlemeler ile ilgili olduğu kadar, bunlara ilişkin içtihatlar hakkında da bilgi alışverişinde bulunmak üzere iş birliği yapacaklardır.

5. Taraflar, Sözleşmenin kapsadığı alanlarla ilgili anlaşmazlıklar için karşılıklı yardım sağlamaya yönelik iş birliği içinde olacaklardır. Bu

tür hakların mevcut olduğu durumlarda Sözleşme, Taraflardan birinin diğer Tarafların mahkemelerine erişim haklarını hiçbir şekilde etkilemeyecektir.

6. Bu madde, Sözleşmenin diğer maddelerinde belirtilen daha özel iş birliği yükümlülüklerine hanel getirmeksizin uygulanacaktır.

Madde 19. Bilimsel ve teknik iş birliği

1. Taraflar, dayanışma ilkesini göz önünde bulundurarak, Sözleşmenin kapsadığı alanlarda bilginin gelişiminin ve bilimsel araştırmanın ilerlemesinin teşviki için ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde, doğrudan veya uluslararası ve bölgesel hükümetler arası kuruluşlar ve diğer ilgili organlar aracılığıyla iş birliği yapacaklardır.

2. Araştırmada iş birliği, bilimsel bilgiyi, eylem modellerini ve pandemi nedenlerinin önlenmesine, azaltılmasına ve ortadan kaldırılmasına yönelik aygıtları güçlendirmek ve genişletmek amacıyla, insan ve hayvan sağlığı ve epidemiyoloji dahil olmak üzere, özellikle biyolojik, biyoteknolojik, tıbbi, farmasötik ve çevresel araştırma alanlarını ilgilendirecektir.

3. Taraflar, özellikle aşağıdakileri teşvik edecektir:

a) pandemilerin nedenleri, önlenmesi ve yönetimi hakkında ortak bilimsel araştırma projeleri;

b) bilimsel araştırma sonuçlarının uygulamaya konmasına yönelik teknik modellerin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve kullanılması için destek programları ve ortaklıklar;

c) Sözleşmenin kapsadığı alanlarda teknoloji, bilgi, beceri ve yeteneklere erişim ve bunların aktarılması.

4. Taraflar, uluslararası ve bölgesel hükümetler arası örgütlerin epidemiyolojik ihtiyat kapsamında gerçekleştirdikleri programları ve eylemleri destekleyecek ve güçlendireceklerdir.

5. Taraflar, Sözleşmenin kapsadığı alanlarda bilgi paylaşımı amacıyla kendi aralarında olduğu kadar bireyler, aileler, gruplar ve topluluklar arasında da dayanışmayı geliştirecek ve teşvik edeceklerdir.

Madde 20. Takip

1. 7. Maddenin 2. paragrafında atıfta bulunulan ulusal disiplinler arası epidemiyolojik takip komitelerinin çalışmaları, bölgesel ve küresel düzeylerde yapılandırılmış ağlar tarafından koordine edilecektir.

2. Taraflar, karşılıklı olarak ve uluslararası ve bölgesel hükümetler arası kuruluşlar ile diğer ilgili hükümete bağlı ve hükümet dışı kuruluşlar

aracılığıyla sağlanan iş birliği ve teknik desteğin önemini kabul ederler. Bu bağlamda, özellikle aşağıdakilere yönelik olarak iş birliği yapacaklardır:

- a) epidemiyolojik takip verilerini toplamak, analiz etmek ve yaymak için rehberlerin veya metotların geliştirilmesi;
- b) bölgesel ve küresel düzeylerde epidemiyolojik takibin teşviki ve konuya ilişkin bilgi alışverişi.

Madde 21. Bilgi ve yararların adil ve hakkaniyete uygun paylaşımı

1. Taraflar, 19. Maddede atıfta bulunulan araştırma faaliyetlerinin sonuçlarını geniş ve şeffaf bir biçimde yayacak ve ortaya çıkan yararların adil ve hakkaniyete uygun bir şekilde paylaşılmasını sağlayacaklardır.

2. Taraflar, ortaya çıkan ürünleri adil ve hakkaniyete uygun bir şekilde paylaşarak, kamu girişimleri ve özel girişimler yoluyla pandemilerin önlenmesi ve kontrolüne yönelik aşılardan, ilaçların ve malzemelerin endüstriyel üretimini geliştirmek için bilimsel iş birliğini güçlendireceklerdir.

Madde 22. İş birliğini teşvik eden yasal ve idari önlemler

1. Taraflardan her biri, herkesin bilimsel bilgiye ve teknik kaynaklara ve malzemelere erişimini kolaylaştırmakla beraber, pandemi dönemlerinde vize vermek de dahil olmak üzere uzmanların dolaşımını güvence altına almak için uygun, etkili ve orantılı yasal ve idari önlemleri alacaktır.

2. Taraflar, özellikle lisans anlaşmaları ve gönüllü teknoloji ve uygulama becerisi aktarımı yoluyla, karşılıklı olarak mutabık kalınan şartlara göre, fikri mülkiyet haklarını temel ve uygulamalı sağlık araştırmalarını paylaşma gereklilikleriyle dengeleme ihtiyacını kabul ederek, bilimsel, teknik ve endüstriyel veri ve kapasitelerin paylaşımını teşvik edeceklerdir.

Madde 23. Taraflar Konferansı ve hükümetler arası kuruluşlar arasındaki iş birliği

Sözleşmenin amacına ulaşmak amacıyla gerekli teknik ve mali işbirliğini ve eylemlerin mümkün olan en iyi koordinasyonunu sağlamak için, Taraflar Konferansı, mali kurumlar ve kalkınma kurumları da dahil olmak üzere, başta Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü, Birleşmiş Milletler Çevre

Programı, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü, Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Bankası olmak kaydıyla, yetkili uluslararası ve bölgesel hükümetler arası kuruluşlarla düzenli işbirliğini tesis edecek ve güçlendirecektir.

Maddi 24. Mali kaynaklar

1. Taraflar, Sözleşmenin amacına ulaşmak için yeterli, öngörülebilir ve zamanında mali kaynakları koordineli ve sürdürülebilir bir şekilde harekete geçirmenin ve tahsis etmenin önemini kabul ederler.

2. Tarafların her biri, kendi ulusal planlarına, önceliklerine ve programlarına uygun biçimde, bu Sözleşmenin amaçlarının gerçekleştirilmesi için tasarlanan ulusal faaliyetlere yönelik olarak, kendi kapasitesine göre mali destek sağlamayı taahhüt eder.

3. Taraflar, pandemiye hazırlık ve müdahale ile ilgili programların geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve yürütülmesi amacıyla finansman sağlamak için yeni ve ek finansmanın harekete geçirilmesini ve ikili, bölgesel, alt bölgesel ve diğer çok taraflı kanalların kullanımını teşvik edeceklerdir. Ayrıca, özel sektörden ve diğer hükümet dışı kaynaklardan finansman sağlanmasını destekleyeceklerdir.

4. Sekreteryaya, gelişmekte olan Taraf ülkelere talepleri üzerine Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmelerinde yardımcı olacak mevcut veya potansiyel finansman kaynakları hakkında tavsiyelerde bulunacaktır.

5. Taraflar Konferansı ilk oturumunda, Sekreteryaya tarafından yürütülen bir çalışmaya ve diğer ilgili bilgilere dayanarak mevcut ve potansiyel mali yardım kaynakları ve mekanizmaları inceleyecek ve bunların yeterlik durumunu değerlendirecektir. Bu incelemenin sonuçlarını göz önünde bulundurarak, gelişmekte olan Taraf ülkelerin Sözleşmenin amacına ulaşmalarına yardımcı olmak maksadıyla, bu ülkelere yönelik ek mali kaynakları harekete geçirmek için mevcut mekanizmaları geliştirme ya da gönüllü bir küresel fon veya diğer uygun mali mekanizmaları oluşturma gerekliliğini belirleyecektir.

Bölüm V. Kurumlar

Madde 25. Taraflar Konferansı

1. İşbu Sözleşme ile bir Taraflar Konferansı kurulmuştur.

2. Taraflar Konferansının ilk oturumu, Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra en geç bir yıl içinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından toplanacaktır. Bundan sonra, Taraflar Konferansının olağan oturumları, Konferans tarafından kararlaştırılacak düzenli aralıklarla yapılacaktır.

3. Taraflar Konferansının olağanüstü toplantıları, Konferans gerekli gördüğü takdirde veya bir Tarafın yazılı talebi üzerine, Sekreteryaya tarafından Taraflara iletilmesinden itibaren altı ay içinde bu talebin Tarafların en az üçte biri tarafından desteklenmesi şartıyla, başka bir zamanda yapılacaktır.

4. Taraflar Konferansı ilk oturumunda aşağıdakileri oybirliği ile kabul edecektir:

- Usul kuralları;
- Sekreteryanın işleyişini düzenleyen mali hükümlerin yanı sıra yardımcı organlarının finansmanına da uygulanacak mali kuralları.

5. Her olağan oturumda, Taraflar Konferansı bir sonraki olağan oturuma kadar olan mali dönem için bir bütçe kabul edecektir.

6. Taraflar Konferansı, Sözleşmenin uygulanmasını gözden geçirecek ve değerlendirecek ve Sözleşmenin amacına ulaşmak için gerekli kararları alacaktır. Aynı zamanda Sözleşme ile kendisine verilen görevleri yerine getirecek ve bu maksatla:

a) 9., 11., 12., 18. ve 20. Maddeler uyarınca bilgi alışverişini teşvik edecek ve kolaylaştıracak;

b) Pandemilere İlişkin Hükümetler arası Uzmanlar Panelinin çalışmasına dayalı olarak, pandemiler hakkında araştırma yapılması ve veri toplanması için karşılaştırılabilir metodolojilerin geliştirilmesini ve düzenli aralıklarla iyileştirilmesini teşvik edecek ve yönlendirecek;

c) ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde, “Tek Sağlık” yaklaşımını izleyerek Sözleşmenin uygulanmasını sağlamak için stratejilerin, planların ve programların yanı sıra politikaların, mevzuatların ve diğer tedbirlerin geliştirilmesini, uygulanmasını ve değerlendirilmesini teşvik edecek;

d) 29. Madde uyarınca Taraflarca düzenli aralıklarla sunulan raporları değerlendirecek ve Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin Sekreteryaya tarafından sunulan özet raporları kabul edecek;

e) Uygulama ve Uyum Komitesi tarafından kendisine iletilen tavsiyeleri dikkate alacak;

f) 24. Madde uyarınca Sözleşmenin uygulanması için mali kaynakların seferber edilmesini teşvik edecek ve kolaylaştıracak;

g) Sözleşmenin amacına ulaşmak için gerekli olan yardımcı organları kuracak;

h) 31. ve 32. Maddelere uygun olarak protokolleri ve ekleri uygun şekilde inceleyecek ve kabul edecek;

i) bölgesel düzeyde faaliyet gösterenler de dahil olmak üzere ilgili uluslararası kuruluşlar ve hükümetler arası ve hükümet dışı kuruluşlarla iş birliği yapacak; ve

j) Sözleşmenin amacına ulaşmak için ihtiyaç duyulan diğer her türlü eylemi göz önüne alacak ve gerekli adımları atacaktır.

7. Birleşmiş Milletler sisteminin kuruluşları, kurumları, programları, fonları ve oluşumları, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü ve Sözleşmeye Taraf olmayan bir Devlet, Taraflar Konferansı oturumlarında gözlemciler olarak temsil edilebilecektir. İster ulusal ister uluslararası ister sivil ister hükümete bağlı olsun, bu Sözleşmenin kapsamında yer alan konular hakkında uzmanlaşmış olan ve Sekretaryaya Taraflar Konferansında gözlemci olarak temsil edilme isteğini iletmış olan herhangi bir merci ya da kurum, mevcut Taraflardan en az üçte biri itiraz etmediği sürece, bu toplantıda gözlemci düzeyinde temsil edilebilecektir. Gözlemcilerin kabulü ve katılımı, Taraflar Konferansı usul kurallarına uygun olacaktır.

Madde 26. Sekretarya

1. İşbu Sözleşme ile bir Sekretarya kurulmuştur.

2. Taraflar Konferansı ilk oturumunda daimi bir Sekretarya belirleyecek ve işleyişi için gerekli düzenlemeleri yapacaktır. Bu, Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çevre Programından oluşan ortak bir Sekretarya olabilir.

3. Daimi bir Sekretarya belirlenene kadar, Sözleşme kapsamındaki Sekretarya işlevleri geçici olarak Dünya Sağlık Örgütü tarafından yerine getirilecektir.

4. Sekretaryanın görevleri:

a) Taraflar Konferansı ve bağlı kuruluşlarının oturumları için düzenlemeler yapmak ve bunlara yönelik gerekli hizmetleri sağlamak;

b) 9., 11., 12., 18. ve 20. Maddeler kapsamında bilgi alışverişinde Tarafları desteklemek ve Sözleşmenin uygulanması amacıyla özellikle gelişmekte olan Taraf ülkeler olmak üzere talepte bulunan Taraflara yardımcı olmak;

c) 8., 11. ve 12. Maddeler kapsamında alınan bilgilere ve ayrıca mevcut diğer bilgilere dayalı olarak özet raporlar hazırlamak ve Taraflara sunmak;

d) 23. Madde uyarınca, Taraflar Konferansının rehberliğinde ilgili uluslararası kuruluşların ve diğer organların sekretaryalarıyla koordinasyonu sağlamak;

e) Taraflar Konferansının genel denetimi altında, işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmek için gerekli idari ve sözleşmeye dayalı düzenlemeleri yapmak;

f) Pandemilere İlişkin Hükümetler arası Uzmanlar Panelinin Taraflar ve ilgili uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapabilmesi için gerekli tüm önlemleri almak;

g) Sözleşmenin herhangi bir protokolü kapsamında kendisine verilen görevleri yerine getirmek;

h) Sözleşme tarafından belirtilen diğer sekretarya görevlerini ve Taraflar Konferansı tarafından kendisine verilen ek görevleri yerine getirmektir.

5. Sekretarya, işlevlerini yerine getirirken bölgesel düzey de dahil olmak üzere, yetkili uluslararası kuruluş ve organlarla gerektiğinde ve ilgili yetkilerini dikkate alarak iş birliği yapar.

Madde 27. Pandemilere İlişkin Hükümetler arası Uzmanlar Paneli

1. Taraflar Konferansının daimi bir yardımcı organı olarak, kendisine tarafsız, nötr, objektif, esnek ve etkili bir şekilde zamanında ilgili bilgiyi sağlamak ve Sözleşmenin kapsadığı alanlarda bilimsel, teknik, sosyo-ekonomik ve hukuki tavsiye ihtiyacına cevap vermek amacıyla işbu Sözleşme ile bir Pandemilere İlişkin Hükümetler arası Uzmanlar Paneli (PHUP) oluşturulmuştur.

2. PHUP, “Tek Sağlık” yaklaşımını izleyerek özellikle aşağıdakilerden sorumludur:

a) pandemilerin kökenleri, önlenmesi ve kontrolü hakkında mevcut en gelişmiş ve en yeni bilgileri ve bilimsel verileri toplamak, incelemek ve değerlendirmek ;

b) pandemi risklerinin mevcut veya potansiyel sağlıksal, çevresel, sosyo-ekonomik ve yasal etkilerinin öngörüsü konusunda bilimsel değerlendirmeler yapmak ;

c) (a) ve (b) paragraflarında belirtilen bilgi, veri ve bilimsel değerlendirmeler temelinde pandemiye hazırlık ve müdahale için öneriler geliştirmek.

3. PHUP, Sekretarya aracılığıyla Taraflar Konferansına düzenli aralıklarla teknik, bilimsel ve yasal uzmanlığının sonuçlarını içeren hakemli raporlar sunacaktır.

4. PHUP, “Tek Sağlık” Üst Düzey Uzmanlar Paneli de dahil olmak üzere uluslararası ve bölgesel hükümetler arası kuruluşların, hükümete bağlı kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının ve uzman gruplarının ve ağlarının ilgili çalışmalarını gerektiği gibi dikkate alacaktır.

5. PHUP, yeterlilik, bağımsızlık, çok disiplinlik, cinsiyet eşitliği ve adil coğrafi temsil kriterleri temelinde seçilen 35 uzmandan oluşacaktır. Bileşimi Taraflar Konferansı tarafından değiştirilebilir.

6. PHUP uzmanları, görevlerinin yerine getirilmesinde gerekli olan bağımsızlığa en katı şekilde saygı duymakla yükümlüdür ve gerçek, potansiyel veya algılanan hiçbir çıkar çatışmaları olmamalıdır.

7. PHUP uzmanları, Birleşmiş Milletlerin beş bölgesi esas alınarak Taraflar Konferansı tarafından seçilecektir. PHUP'nin ilk uzmanları, Taraflarca aday gösterilerek, Taraflar Konferansının ilk oturumunda seçilecektir. Sonrasında uzmanlar, 8. paragrafta atıfta bulunulan usul kurallarına göre seçilecektir.

8. PHUP, Taraflar Konferansı tarafından ikinci oturumunda onaylanacak olan kendi usul kurallarını hazırlayacaktır.

9. Taraflar Konferansı, PHUP'nin amaçlarına ulaşmasını ve görevlerini yerine getirmesini sağlamak için gerekli kaynakların mevcudiyetini sağlayacaktır.

Madde 28. Uygulama ve Uyum Komitesi

1. İşbu Sözleşme ile Taraflar Konferansının bir yan kuruluşu olarak bir Uygulama ve Uyum Komitesi kurulmuştur.

2. Komite, Sözleşmenin hükümlerine uygunluğun gözden geçirilmesinden ve uygulamanın teşvik edilmesinden sorumludur. Bu Komite kolaylaştırıcı nitelikte olacak ve Tarafların ilgili ulusal yeterliliklerine ve koşullarına özellikle dikkat edecektir.

3. Komite, Sözleşmenin tüm hükümlerinin uygulanmasını teşvik edecek ve bunlara uyulmasını denetleyecektir. Komite, Sözleşme hükümlerine uygunluk konusunda hem münferit hem de yapısal sorunları inceleyecek ve Taraflar Konferansına tavsiyelerde bulunacaktır.

4. Komite, Birleşmiş Milletlerin beş bölgesi temelinde adil coğrafi temsil dikkate alınarak, Taraflarca aday gösterilen ve Taraflar Konferansı tarafından seçilen bağımsız uzmanlardan oluşan 15 üyeden oluşacaktır. Komitenin ilk üyeleri Taraflar Konferansının ilk oturumunda seçilecektir. Bundan sonra, üyeler, 6. paragraf uyarınca Taraflar Konferansı tarafından onaylanan usul kurallarına uygun olarak seçilecektir. Komite üyeleri, Sözleşmenin kapsadığı alanlarda kabul görmüş becerilere sahip olacak ve uygun bir uzmanlık dengesini yansıtacaktır.

5. Komite, anlamlı bir halk katılımını sağlarken aşağıdakileri temel alan konuları dikkate alabilir:

- a) Tarafların her birinin Sözleşme hükümlerine uygunluğuna ilişkin yazılı beyanları;
- b) 29. Madde uyarınca düzenli aralıklarla sunulan raporlar; ve
- c) Taraflar Konferansı tarafından yapılan talepler.

6. Komite, Taraflar Konferansının ikinci oturumunun onayına tabi olacak olan kendi usul kurallarını hazırlayacaktır. Taraflar Konferansı, Komite'nin görevini tamamlayabilir veya netleştirebilir.

7. Komite, tavsiyelerini oybirliğiyle kabul etmek için her türlü çabayı sarf edecektir. Oybirliği sağlanamaması durumunda, tavsiyeler, mevcut ve oy kullanan üyelerin üçte iki çoğunluğuna dayalı olarak dörtte üç çoğunlukla kabul edilir.

Bölüm VI. Usuller

Madde 29. Düzenli raporlar

1. Her bir Taraf, Sekretarya aracılığıyla Taraflar Konferansına, düzenli aralıklarla Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin aşağıdakileri içermesi gereken güncel raporlar sunacaktır:

- a) yasama, yürütme ve idari tedbirler, iyi uygulamalar ve Sözleşmenin uygulanması için alınan diğer tedbirler hakkında bilgi;
- b) Sözleşmenin uygulanmasında karşılaşılan kısıtlamalar veya engeller ve bunların üstesinden gelmek için alınan veya alınması düşünülen önlemler hakkında bilgi;
- c) Sözleşme kapsamında sağlanan veya alınan teknik ve mali kaynaklar hakkında bilgi;
- d) 19., 20. ve 21. Maddelerde atıfta bulunulan takip ve araştırma hakkında bilgi; ve

e) 9., 11., 12. ve 18. Maddelerde atıfta bulunulan diğer özel bilgiler.

2. Taraflarca düzenli aralıklarla sunulan raporların sıklığı, koşulları ve formatı Taraflar Konferansının ilk oturumunda belirlenecektir. Bu raporlar, gizliliğe ve özel hayata saygıya hanel getirmemek şartıyla açık, şeffaf ve kapsamlı bir şekilde düzenlenecektir.

3. Taraflar Konferansı, talep üzerine, gelişmekte olan Taraf ülkelerin bu Madde kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmelerine yardımcı olmak için uygun önlemleri alacaktır.

4. Taraflarca düzenli aralıklarla sunulan raporlar, Sekretarya tarafından Pandemilere İlişkin Hükümetler arası Uzmanlar Paneline iletilecektir.

5. Taraflarca düzenli aralıklarla sunulan raporlar, Sekretarya tarafından çevrimiçi olarak kamuya açık hale getirilecektir.

Madde 30. Değişiklikler

1. Sözleşmede yapılacak değişiklikler herhangi bir Tarafça teklif edilebilir.

2. Sözleşmede yapılacak değişiklikler, Taraflar Konferansının bir oturumunda kabul edilecektir. Taraflardan herhangi birinin bu Sözleşmede değişiklik yapmak üzere getireceği her teklif, kabul edilmesinin önerildiği oturumdan en az altı ay önce Sekretarya tarafından Tarafllara iletilecektir. Sekretarya ayrıca taslak değişiklikleri Sözleşmenin imzacılarına ve bilgi için Saklayıcıya ileticektir.

3. Taraflar, bu Sözleşmede değişiklik yapmak üzere getirilecek her teklif üzerinde fikir birliği ile anlaşmaya varmak için her türlü çabayı sarf edeceklerdir. Oybirliği sağlanamaması durumunda, değişiklik, oturumda mevcut ve oy kullanan Tarafların dörtte üç çoğunluğu ile kabul edilecektir.

4. Kabul edilen değişiklik, onaylanması, kabulü veya uygun bulunması amacıyla Saklayıcı tarafından tüm Tarafllara gönderilecektir.

5. Bir değişikliğin onaylanması, kabulü veya uygun bulunması Saklayıcıya yazılı olarak bildirilecektir. 3. paragraf uyarınca kabul edilen bir değişiklik, değişikliğin kabul edildiği tarihte Taraf niteliğini haiz Tarafların en az dörtte üçü tarafından onay, kabul veya uygun bulma belgelerinin tevdi tarihinden sonraki doksanıncı gün, bu değişiklikle bağlı olmayı kabul eden Taraflar için yürürlüğe girecektir. Değişiklik, diğer Ta-

raflar için, o Tarafın değişikliğe ilişkin onay, kabul veya uygun bulma belgesini tevdi ettiği tarihten sonraki doksanıncı gün yürürlüğe girecektir.

Madde 31. Ekler

1. Sözleşmenin ekleri ve bunlara ilişkin değişiklikler, 30. Madde de belirtilen usule uygun olarak teklif edilecek, kabul edilecek ve yürürlüğe girecektir.

2. Sözleşmenin ekleri, Sözleşmenin ayrılmaz bir parçasıdır ve aksi ifade edilmediği sürece, bu Sözleşmeye yapılacak bir atıf, aynı zamanda eklere de yapılacak atıf anlamına gelir.

3. Ekler prosedürel, bilimsel, teknik veya idari konularla sınırlı olacaktır.

Madde 32. Protokoller

1. Sözleşmeye ilişkin protokoller herhangi bir Tarafça önerilebilir.

2. Taraflar Konferansı, Sözleşmeye ilişkin protokolleri kabul edebilir. Protokollerin kabul edilmesinde uzlaşmaya varmak için her türlü çaba sarf edilecektir. Oybirligi olmaması durumunda, protokol, oturumda mevcut ve oy kullanan Tarafların dörtte üç çoğunluğu ile kabul edilecektir.

3. Önerilen herhangi bir protokolün metni, kabul edilmesinin önerildiği oturumdan en az altı ay önce Sekreteryaya tarafından Taraflara iletilecektir.

4. Yalnızca Sözleşmeye Taraf olanlar bir protokole Taraf olabilirler.

5. Bir protokole ilişkin kararları, sadece o protokole Taraf olanlar alabilecektir.

6. Bir protokolün yürürlüğe girmesini düzenleyen kurallar, protokolün kendisi tarafından tanımlanır.

Madde 33. Sözleşme ve protokolleri arasındaki ilişki

1. Bir Devlet veya bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü, Sözleşmeye Taraf olmamışsa veya aynı zamanda Sözleşmeye Taraf olmadıkça bir protokole Taraf olamaz.

2. Bir protokolü onaylamamış, kabul etmemiş ve uygun bulmamış Sözleşme Taraflarının her biri, o protokolün Taraflarının herhangi bir oturumuna gözlemci olarak katılabilir.

Madde 34. Sözleşme ile diğer anlaşmalar ve yasal enstrümanlar arasındaki ilişki

1. Sözleşmenin ve protokollerinin hükümleri, Tarafların Sözleşme ve protokolleriyle ilgili veya bunlara ek konularda bölgesel veya alt bölgesel anlaşmalar da dahil olmak üzere ikili veya çok taraflı anlaşmalar yapma haklarını, bu tür anlaşmalar Sözleşme ve protokolleri kapsamındaki yükümlülükleriyle uyumlu olduğu takdirde, hiçbir şekilde etkilemeyecektir.

2. İlgili Taraflar, bu tür anlaşmaları Sekretarya aracılığıyla Taraflar Konferansına iletceklerdir.

Madde 35. Uyuşmazlıkların çözülmesi

1. Taraflar, bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanması veya yorumlanmasında ortaya çıkabilecek herhangi bir uyuşmazlığı karşılıklı olarak görüşerek veya anlaşarak belirleyecekleri herhangi bir barışçıl yoldan çözümleneceklerdir.

2. Bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü olmayan her bir Taraf, bu Sözleşmeyi onaylarken, kabul veya uygun bulma esnasında ya da Sözleşmeye katılırken, veya daha sonraki bir tarihte, Saklayıcıya sunulan yazılı bir belgede, bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanması veya yorumlanmasında ortaya çıkabilecek herhangi bir uyuşmazlık durumunda, aynı yükümlülüğü kabul eden herhangi bir Taraf ile ilgili olarak aşağıdaki uyuşmazlıkların çözülmesi yollarından birini veya her ikisini de zorunlu olarak tanıdığını beyan edebilir:

- a) Ek'in birinci bölümünde belirtilen usullere uygun olarak tahkim;
- b) uyuşmazlığın Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi.

3. Bölgesel ekonomik entegrasyon kuruluşu olan bir Taraf, 2. paragraf uyarınca tahkim ile ilgili olarak benzer etkiye sahip bir beyanda bulunabilir.

4. 2. paragraf veya 3. paragraf uyarınca yapılan bir beyan, bu beyanda belirtilen sürenin sona ermesine veya iptaline ilişkin yazılı bildirim Saklayıcıya tevdi edilmesinden itibaren üç aylık bir sürenin sona ermesine kadar yürürlükte kalacaktır.

5. Bir beyanın süresinin dolması, bir beyanın geri alındığının bildirilmesi veya yeni bir beyanın sunulması, uyuşmazlık Tarafları aksini kararlaştırmadıkça, tahkim kurulu veya Uluslararası Adalet Divanı önünde devam eden kovuşturmaları hiçbir şekilde etkilemeyecektir.

6. Bir uyuşmazlığın Tarafları, 2. paragraf veya 3. paragraf uyarınca aynı uyuşmazlık çözüm yollarını kabul etmemişlerse ve bir Tarafın

kendisine bildirimde bulunmasını müteakip on iki ay içinde uyuşmazlıklarını 1. paragrafta belirtilen yollarla çözememişlerse, uyuşmazlığın Taraflarından birinin talebi üzerine, uyuşmazlık bir uzlaştırma komisyonuna sunulacaktır. Ek'in ikinci bölümünde belirtilen prosedür, bu madde kapsamındaki uzlaşmaya uygulanacaktır.

7. Bu maddenin hükümleri, Sözleşmede aksi ifade edilmediği sürece, Sözleşmenin bir protokolüyle ilgili uyuşmazlıklar için geçerli olacaktır.

Madde 36. Oy hakkı

1. Bu maddenin 2. paragrafında belirtilenler hariç olmak üzere, Sözleşmeye Taraf olanların her biri bir oy hakkına sahiptir.

2. Bölgesel ekonomik entegrasyon örgütleri, kendi yetki alanlarına giren konularda, Sözleşmeye Taraf olan kendi Üye Devletlerinin sayısına eşit oy sayısı ile oy kullanma hakkına sahiptirler. Bu örgütler, eğer kendi Üye Devletlerinden herhangi birisi oy hakkını kullanmış ise, oy hakkını kullanmayacak veya kullanmamış ise oy hakkını kullanabilecektir.

Bölüm VII. Son maddeler

Madde 37. İmzalama

Bu Sözleşme, tüm Devletlerin ve bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerinin imzasına [şehir], [(ülke)'de] _____ tarihinden _____ tarihine kadar ve bundan sonra Birleşmiş Milletlerin New York'taki merkezinde _____ tarihine kadar imzaya açıktır.

Madde 38. Onay, kabul, uygun bulma ve katılma

1. Sözleşme, Devletlerin ve bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerinin onay, kabul veya uygun bulmasına tabi olacaktır. Sözleşme, imzaya kapatıldığı son tarihten itibaren Devletlerin ve bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerinin katılımına açık olacaktır. Onay, kabul, uygun bulma ve katılım belgeleri Saklayıcıya tevdi edilecektir.

2. Sözleşmeden doğan tüm yükümlülükler, Üye Devletlerinden herhangi biri Taraf olmadığı halde Sözleşmeye Taraf olan herhangi bir bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü için bağlayıcı niteliktedir. Bölgesel ekonomik entegrasyon örgütünün bir veya daha fazla üyesinin Sözleşmeye taraf olması halinde, bu örgüt ve üye Devletleri, bu Sözleşmeden doğan yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için her birinin üstlenecekleri sorumluluklar hususunda karar verir. Bu tur durumlarda, örgütler

ve Üye Devletler, Sözleşmeden doğan hakları aynı zamanda kullanma hakkını haiz değildirler.

3. Bölgesel ekonomik entegrasyon örgütleri, onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgelerinde, Sözleşmenin kapsadığı konularla ilgili olarak yetkilerinin derecesini belirtirler. Ayrıca, bu örgütler, yetkilerinin derecesinde meydana gelen tüm önemli değişiklikleri, Taraflara bildirecek olan Saklayıcıya bildirirler.

4. Her Devlet veya bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü, Sözleşmeyi onaylama, kabul etme, uygun bulma veya katılma sırasında, Sözleşmeyi uygulamaya yönelik tedbirlerine ilişkin bilgileri Sekreteryaya iletacaktır.

Madde 39. Yürürlüğe girme

1. Sözleşme, kırkıncı onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgesinin tevdi tarihini izleyen doksanıncı gün yürürlüğe girecektir.

2. Kırkıncı onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden sonra Sözleşmeyi onaylayan, kabul eden veya uygun bulan veya Sözleşmeye katılan her Devlet veya bölgesel ekonomik entegrasyon kuruluşu için Sözleşme, bu Devlet veya bölgesel ekonomik entegrasyon kuruluşu tarafından onay, kabul, uygun bulma veya katılım belgesinin tevdi tarihini izleyen doksanıncı gün yürürlüğe girecektir.

3. 1. ve 2. paragrafın amaçları doğrultusunda, bir bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü tarafından tevdi edilen herhangi bir belge, o örgütün üye Devletleri tarafından tevdi edilenlere ek olarak sayılmayacaktır.

Madde 40. Çekinceler

Bu Sözleşmenin hiçbir hükmüne ilişkin çekince konamaz.

Madde 41. Sözleşmenin feshi

1. Sözleşmenin, bir Taraf bakımından yürürlüğe girdiği tarihten üç yıl sonrasında itibaren söz konusu Taraf, Saklayıcıya yazılı bildirimde bulunarak Sözleşmeyi feshedebilir.

2. Sözleşme fesih bildirimiminin Saklayıcı tarafından alındığı tarihten bir yıl geçtikten sonra veya bildirimde belirtilecek herhangi bir daha ileri tarihte söz konusu fesih yürürlüğe girecektir.

3. Sözleşmeyi fesheden herhangi bir Taraf, taraf olduğu tüm protokolleri de feshetmiş kabul edilir.

Madde 42. Saklayıcı

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, 30., 31. ve 32. Maddeler uyarınca Sözleşmenin ve Sözleşmede yapılan değişikliklerle beraber kabul edilen protokoller ve eklerin de Saklayıcısıdır.

Madde 43. Asıl metinler

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinlerinin her biri eşit şekilde asıl olan bu Sözleşmenin orijinali, Saklayıcıya tevdi edilecektir.

ŞAHADET EDEN aşağıda imzası bulunanlar, bu amaçla gereğince yetki verilmiş olarak bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

tarihinde, [şehir], [(ülke)'de] imzalanmıştır.